

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยทั่วไปการสร้างครอบครัวเริ่มขึ้น เมื่อหญิงและชายตกลงใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ทั้งสองฝ่ายต่างมีภารกิจในการดูแลครอบครัว มีการแบ่งสรรบทบาทหน้าที่ที่ตลอดจนความรับผิดชอบ รวมถึงการตัดสินใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับครอบครัวใหม่ของตน การสวมบทบาทในชีวิตประจำวันของสามีภรรยาจะผ่านการสื่อสาร การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งอันสำคัญยิ่งที่สามีภรรยาสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาครอบครัว และเพื่อดำรงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้

ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด และเป็นสถาบันพื้นฐานที่ทำหน้าที่ในการวางรากฐานให้กับสังคม เป็นสถาบันแรกที่สร้างกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) ให้แก่สมาชิกของสังคม นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นตัวแทนในการควบคุมทางสังคม (Social Control) ที่สำคัญ โดยเป็นสถาบันพื้นฐานที่ทำหน้าที่หล่อหลอมพฤติกรรม และให้การอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักถึงระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ตลอดจนบรรทัดฐานต่างๆในสังคมอีกด้วย (พัชนี เขยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง, 2531 : 1)

สถาบันครอบครัวจึงเป็นหน่วยพื้นฐานในการพัฒนาสมาชิกที่เป็นผลผลิตของครอบครัว ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีศักยภาพซึ่งเป็นรากฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และการสื่อสารระหว่างสามีภรรยาที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้บรรยากาศในครอบครัวอยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อไป แม้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของสามีภรรยาแต่ละคู่จะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แต่ทั้งสองฝ่ายอาจร่วมกันสร้างสมาชิกใหม่ของครอบครัวให้เป็นสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพแก่สังคมได้ โดยใช้เป้าหมาย ความรู้สึกอันเป็นนามธรรมคือ ความรัก ความเข้าใจ และความอบอุ่นในครอบครัว หล่อหลอมให้ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชีวิตจริง และอาศัยการสื่อสารเป็นตัวประสานเชื่อมโยงข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่สมาชิกในครอบครัวได้จากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ เข้ากับความรู้สึกอันเป็นนามธรรมเพื่อสร้างสมาชิกใหม่ให้มีคุณภาพ มีศักยภาพที่พึงประสงค์ เป็นรากฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรานั้นสิ่งหนึ่งที่เราต้องกระทำอยู่เสมอคือการตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (ปรมะ สตะเวทิน, 2540 : 17) การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวของสามีภรรยาในแต่ละวัน จึงต้องอาศัยการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ซึ่งสามีภรรยามักจะได้รับการเสนอแนะ หรือชักจูงใจให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจากอีกฝ่ายอยู่เสมอ ทางเลือกในการตัดสินใจของแต่ละฝ่ายจึงขึ้นอยู่กับว่าสามีภรรยาสามารถชี้แจงรายละเอียดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องทำการตัดสินใจนั้น ให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นไปได้เพียงใด รวมทั้งอาศัยข่าวสาร ข้อมูลความรู้จากสื่อต่างๆ และความเชื่อที่ได้สั่งสมมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของตน ดังนั้นข่าวสารและสื่อจึงน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัวของสามีภรรยาไม่มากนัก

สามีภรรยายังใช้การสื่อสารในการแสดงบทบาทต่างๆ ของตนในครอบครัวเพื่อสื่อถึงความรู้สึกนึกคิด เพื่ออธิบายถึงเหตุผลและความต้องการของกันและกัน เพื่อแสวงหาข่าวสารมาประกอบการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัว สามีภรรยาแต่ละคู่อาจมีรูปแบบของการสื่อสารภายในครอบครัวที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน เป็นผลให้บทบาทและความสัมพันธ์ของสามีภรรยาในแต่ละครอบครัวอาจมีรูปแบบที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันก็เป็นได้ งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาถึงความแตกต่างดังกล่าว และวิเคราะห์ว่าการเปิดรับข่าวสาร รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของสามีภรรยาจะมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในครอบครัวหรือไม่ อย่างไร

ในระยะ 10 กว่าปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว โดยดำเนินการควบคู่ไปกับโครงการต่างๆ และผลจากการพัฒนาดังกล่าวมีส่วนกระทบต่อโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว กล่าวคือ สภาพสังคมไทยค่อยๆ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม สังคมมีสภาพของความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว แม้ว่าครอบครัวเดี่ยวยังเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม หากแต่บทบาทของสมาชิกในครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก (Carter and McGoldrick, 1988 : 10-11 อ้างถึงใน มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535 : 1)

การแบ่งสรรบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อครอบครัว รวมถึงการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับครอบครัวของสามีภรรยาได้เปลี่ยนแปลงจากการถูกกำหนดตามความเป็นเพศชาย เพศหญิง มาเป็นการตัดสินใจร่วมกันในครอบครัวมากยิ่งขึ้นทำให้สามีภรรยาต้องปรับตัวในทุกๆ ด้านเพื่อให้สามารถดำรงความเป็นครอบครัวอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงผลกระทบที่ตามมาคือระบบครอบครัวที่ยึดประเพณีดั้งเดิมเป็นหลักจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสจะมีแนวโน้มไปสู่ความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น (วัชรา คล้ายนาทร, 2526 : 2)

นอกจากนี้ ภาวะเงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัว และบทบาทในเชิงเศรษฐกิจของสามีภรรยาอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปเช่นกัน ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2531 พบว่า ในสังคมไทยมีผู้ชายถึงร้อยละ 92 และผู้หญิงร้อยละ 82 เป็นผู้ประกอบอาชีพ (เครี ริคเตอร์ และ นภาพรณี หะวานนท์, 2538 : 8) ผู้หญิงในครอบครัวได้ออกมาประกอบอาชีพ ภายนอกในสาขาวิชาชีพต่างๆ เช่นเดียวกับผู้ชาย เห็นได้ว่าบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ข้อมูลข้างต้นแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐกิจของสถาบันครอบครัวไทย กล่าวคือ ผลกระทบที่เกิดจากภาวะทางเศรษฐกิจที่บีบรัดทำให้เป็นการยากที่ฐานะครอบครัว จะดำรงอยู่ได้จากรายได้ของสามีหรือภรรยาเพียงอย่างเดียวภาวะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สามีและภรรยาเข้ามามีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจของครอบครัวร่วมกันมากขึ้น

เมื่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ในลักษณะต่าง ๆ กัน การปรับตัวดังกล่าวของครอบครัวย่อมต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลในครอบครัวมาใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และนำศึกษาในรายละเอียดต่อไป

การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งคือ การที่สังคมเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสารและเป็นสังคม ในยุคโลกไร้พรมแดนสื่อมวลชนได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ และมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคม (Social Control) มีบทบาทต่อการสังคมประภิต (Socialization) ต่อบุคคล ในสังคม และยังมีอิทธิพลต่อการใช้เวลา (Time Use) ของบุคคล เช่นทำให้สามีภรรยาและสมาชิก ครอบครัวคนอื่น ๆ มีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) เพิ่มมากขึ้นหรือน้อยลง ตลอดจน ทำให้บุคคล เปลี่ยนรูปแบบการดำรงชีวิต มาใช้เวลากับการเปิดรับสื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น จนอาจมีผลกระทบต่อ เวลาที่บุคคลใช้ในการทำกิจกรรมการสื่อสารในครอบครัว และกิจกรรมอื่น ๆ น้อยลง นอกจากนี้สื่อมวลชนยังส่งผลกระทบต่อบุคคลในด้านการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Change) ความคิดเห็นและทัศนคติ (Opinion and Attitude) พฤติกรรม และการกระทำ (Behavior and Action) ของบุคคลอีกด้วย (พัชนี เขยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง, 2531 : 2)

ไม่แต่เฉพาะการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเท่านั้น สมาชิกในครอบครัวยังมีโอกาสที่จะ เปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่ออื่น ๆ ด้วย เช่น การพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ ทั้งภายในและ

ภายนอกครอบครัว การสัมผัสกับสังคมภายนอก การได้รับการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม จากเรื่องต่างๆในชีวิตประจำวัน การรับรู้ และการสั่งสมประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคลเป็นต้น

ในส่วนของ การตัดสินใจในครอบครัว การเปิดรับข่าวสารของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากพัฒนาการของการสื่อสาร ทำให้บทบาทของสามีภรรยาในการแสดงทัศนคติ และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆภายในครอบครัวอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกัน (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2525 : 17-19) แบบแผนความสัมพันธ์ในครอบครัวจึงมีแนวโน้มไปสู่ความสัมพันธ์แบบสมภาพ (Equalitarian relationship) มากยิ่งขึ้น

ประเสริฐ แยมกลินพิง กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป โดยที่ผู้หญิงจะมีบทบาทมากขึ้นในการตัดสินใจปัญหาต่างๆของครอบครัว โดยการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปพร้อมกับการยกฐานะของผู้หญิงให้มีประสิทธิภาพเท่าเทียมผู้ชายมากยิ่งขึ้น ผู้หญิงไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิให้ทำงานเป็นแม่บ้านแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อน แต่ได้รับการปฏิบัติจากผู้ชายดีขึ้นในสังคมทั่วไปฐานะของผู้หญิงในครอบครัวจึงดีขึ้น โดยเฉพาะอำนาจในการตัดสินใจภายในครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน (กัลยา ผ่องเมฆินทร์, 2534 : 3)

เมื่อสถานภาพและบทบาทของหญิงและชายในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับการเปิดรับข่าวสารของทั้งสองฝ่ายมีเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากพัฒนาการของการสื่อสาร อาจเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดแบบแผนบทบาทการตัดสินใจในครอบครัวที่เน้นการมีส่วนร่วมและการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้สามีภรรยามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆของครอบครัวร่วมกันมากยิ่งขึ้น และทำให้ครอบครัวสามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ในฐานะสถาบันพื้นฐานของสังคมตามที่ควรจะเป็น

ด้วยเหตุนี้สังคมจะพัฒนาได้ดีหรือไม่เพียงใด ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว และครอบครัวจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดีเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบรรยากาศของการสื่อสารภายในครอบครัว ซึ่งจะต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลนั่นเอง

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารระหว่างสามีภรรยาที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อ และบทบาทการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัวของสังคมเมืองในประเทศไทย ยังมีน้อยมาก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจ และคิดว่าควรที่จะได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กับ การตัดสินใจในครอบครัวของสามีภรรยา และคาดหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้คงจะให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ วัย อาชีพและฐานะทางสังคมของคู่สมรสว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อ

ทำความเข้าใจอย่างแท้จริงในตัวแปรทั้งหลายในงานวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์พัฒนาการ และสังคมวิทยา รวมทั้งสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวการวางแผนการสื่อสาร และการใช้สื่อเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัวต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสาร รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
5. เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารของคู่สามีภรรยาที่มีความแตกต่างทางลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการสมรส รายได้ จำนวนบุตรในครอบครัว อาชีพ บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว
6. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของคู่สามีภรรยาที่มีความแตกต่างทางลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการสมรส รายได้ จำนวนบุตรในครอบครัว อาชีพ บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว
7. เพื่อศึกษาการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยาที่มีความแตกต่างทางลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการสมรส รายได้ จำนวนบุตรในครอบครัว อาชีพ บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว

ขอบเขตของทววิจัย

การวิจัยนี้ศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เป็นคู่สามีภรรยาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เหตุที่เลือกศึกษาจากกลุ่มประชากรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่มีโอกาสในการเปิดรับสื่อประเภทต่างๆ ที่มีความหลากหลายและอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการกระจายของสื่อต่างๆอย่างทั่วถึง นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางกายภาพของกรุงเทพมหานครมีลักษณะของสังคมเมืองมีความสลับซับซ้อนในด้านต่างๆและมีการผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยเข้ากับวิถีชีวิตตามแบบสากล ทำให้การใช้ชีวิตในสังคมเมืองมีความแตกต่างไปจากสังคมในพื้นที่อื่นๆของประเทศเป็นผลให้รูปแบบการติดต่อสื่อสารภายในครอบครัวของสามีภรรยาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครอาจมีความแตกต่างจากรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวสังคมไทยดั้งเดิมในพื้นที่ต่างจังหวัดหรือในสภาพแวดล้อมของสังคมชนบท การศึกษาเรื่องนี้ยังครอบคลุมถึงเรื่องการเปิดรับข่าวสาร อำนาจการตัดสินใจ และปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากร ดังนั้นการกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นทำให้สามารถควบคุมตัวแปรในการศึกษาได้ในระดับหนึ่ง

คำถามในการวิจัย

1. การเปิดรับข่าวสาร รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยาเป็นอย่างไร
2. การเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของคู่สามีภรรยาหรือไม่ อย่างไร
3. การเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของคู่สามีภรรยาหรือไม่ อย่างไร
4. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของคู่สามีภรรยาหรือไม่ อย่างไร
5. คู่สามีภรรยาที่มีลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีการเปิดรับข่าวสาร รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และการตัดสินใจในครอบครัวแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

1. การเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
2. การเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
3. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในครอบครัวของคู่สามีภรรยา
4. คู่สามีภรรยาที่มีลักษณะทางประชากรต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารต่างกัน
5. คู่สามีภรรยาที่มีลักษณะทางประชากรต่างกันมีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวต่างกัน
6. คู่สามีภรรยาที่มีลักษณะทางประชากรต่างกัน มีการตัดสินใจในครอบครัวต่างกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. งานวิจัยนี้ศึกษารูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว โดยใช้สามีภรรยาเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ไม่ได้ใช้ครอบครัวเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ฉะนั้น ผลการสรุปรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวจึงเป็นการสรุปจากความคิดเห็น และข้อเท็จจริงจากสามีหรือภรรยาฝ่ายเดียวเท่านั้น ไม่ได้มาจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะสามีภรรยาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไม่ได้ศึกษาสามีภรรยาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศไทย ทำให้ผลการวิจัยจำกัดเฉพาะกลุ่มประชากรที่ทำวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ยังไม่อาจนำผลไปสรุปหรืออนุมาน (Generalization) ได้ว่าเป็นการเปิดรับข่าวสาร เป็นรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และการใช้อำนาจการตัดสินใจของสามีภรรยาที่เป็นประชากรไทยทั้งหมด อย่างไรก็ตามผลการวิจัยอาจนำไปอนุมานเพื่อพิจารณาเทียบเคียงกับกลุ่มประชากรที่มีปัจจัยทางประชากรศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรในงานวิจัยได้

3. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) คำนวณจากจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งได้จากข้อมูลที่เป็นเอกสารอ้างอิงได้ของสำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ข้อมูลในเอกสารระบุว่าในปี พ.ศ. 2541 จำนวนครัวเรือนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งสิ้น 1,849,249 ครัวเรือน ในทางปฏิบัติงานวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานจำนวนครัวเรือนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกรอบที่ผู้วิจัยนำมาช่วยในการกำหนดหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาเท่านั้น ข้อมูลที่ได้จึงมาจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครตามความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คู่สมมีภรรยา หมายถึง ชายและหญิงผู้ซึ่งยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวในสังคม โดยชอบตามกฎหมาย และ/หรือตามจารีตประเพณี และ/หรือตามพุดินัย มีความผูกพันทางอารมณ์และมีความสัมพันธ์ทางพุดินัยในฐานะของคู่สมรสและอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึงคนใดคนหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคู่สมรสของตนเอง หรือเป็นสามีภรรยาคู่เดียวกันก็ได้

การเปิดรับข่าวสาร หมายถึง การอ่าน การฟัง การดูข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมครอบครัวจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล โดยพิจารณาจากความบ่อยครั้งในการอ่าน การฟัง การดู และระยะเวลาที่ใช้ในการอ่าน การฟัง การดูข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล การศึกษาครั้งนี้จะจำแนกข่าวสารออกเป็น 2 ประเภท คือข่าวสารทั่วไป และข่าวสารเกี่ยวกับครอบครัว

ข่าวสารทั่วไป หมายถึง ข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องในครอบครัว

ข่าวสารเกี่ยวกับครอบครัว หมายถึง ข่าวสารที่ประเด็น หรือข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับครอบครัวในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องที่อยู่อาศัย การวางแผนครอบครัว (เช่น การคุมกำเนิด และการกำหนดจำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น) เรื่องสุขภาพ อาชีพการงาน การเงินของครอบครัว การเลือกซื้อสิ่งของเครื่องใช้และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในครัวเรือน เรื่องเกี่ยวกับบุตร ปัญหาความขัดแย้งและทางแก้ การท่องเที่ยวและสันทนาการ สังคมและเครือญาติ

สื่อมวลชน หมายถึง วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือโปสเตอร์ ป้ายประกาศ

สื่อบุคคล หมายถึง สมาชิกในครอบครัว ญาติ เพื่อน บุคคลทั่วไป

รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่เด่นชัดหรือการกระทำที่เป็นกิจวัตรในการสื่อสารระหว่างบุคคลของสามีภรรยา โดยกำหนดความหมายของพฤติกรรมให้อยู่ในขอบเขต ดังนี้

1. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือ การสื่อความหมาย ความเข้าใจ การถ่ายทอดข่าวสารต่างๆจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งในที่นี้คือระหว่างสามีภรรยา

2. พฤติกรรมการสื่อสาร (Communication Behavior) คือ การแสดงออกในรูปของการบอกกล่าว แนะนำ การสอน ด้วยคำพูด การแสดงตนให้เป็นแบบอย่าง การแสดงออกโดยการใช้ อวัจนภาษา

ทั้งนี้การสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างสามีภรรยาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง สม่่าเสมอหรือเป็นกิจวัตรจะถือได้ว่ามีความหมายเป็น “รูปแบบ” ของการสื่อสารในครอบครัว ที่ใช้ในงานวิจัยนี้

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวโดยศึกษาจากแนวความคิด “แบบวิถีของการสื่อสารในครอบครัว” (Style of Family Communication) ของ เคนเทอร์ และ เลห์ (Kantor and Lehr, 1976) แบ่งรูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

- การสื่อสารภายในครอบครัวแบบปิด (Closed Family Communication) มีลักษณะการสื่อสารที่เน้นการควบคุมยึดถือแบบธรรมเนียมประเพณี มีกฎเกณฑ์ และระเบียบสูง ผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์และมีอำนาจในการตัดสินใจคือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัว ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งฝ่ายของสามีหรือภรรยา การรับข่าวสารจากสื่อต่างๆและการสนทนาระหว่างบุคคลในครอบครัว อยู่ในความควบคุมดูแลของฝ่ายที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัว เช่นกัน

- การสื่อสารภายในครอบครัวแบบเปิด (Open Family Communication) มีลักษณะเน้นความเป็นประชาธิปไตย การติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกครอบครัวของสามีภรรยา เป็นไปโดยอิสระ สามีภรรยามีส่วนร่วมในการตัดสินใจความเป็นไปต่างๆภายในครอบครัวสูง แต่ละฝ่ายมีบทบาทในการตัดสินใจค่อนข้างมาก และมีความยืดหยุ่นสูง โครงสร้างของอำนาจการตัดสินใจภายในครอบครัวไม่ได้เป็นไปอย่างตายตัว ไม่มีการควบคุมการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในครอบครัวจะมีการควบคุมดูแลเมื่อจำเป็นเท่านั้น การสื่อสารในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา เป็นไปอย่างอิสระ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ปล่อยปละละเลย

- การสื่อสารภายในครอบครัวแบบปล่อย (Random Family Communication) หรือแบบเอกัตนิยม มีลักษณะที่เน้นความเป็นตัวของตัวเอง อิสระเสรี ไม่มีการขีดเส้นบังคับภายในบ้านไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกเป็นไปตามสบายในแบบฉบับของแต่ละคน การสื่อสารระหว่างสมาชิก และการรับข่าวสารจากภายนอกเป็นไปอย่างเสรีไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกสูง และให้ความสำคัญกับความเป็นตัวของตัวเองของแต่ละฝ่าย

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลของสมาชิก หมายถึง ลักษณะที่เด่นชัดของพฤติกรรม หรือการปฏิบัติที่กระทำซ้ำๆ ในการสื่อสารระหว่างบุคคลของสมาชิก เช่น การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิดระหว่างสมาชิก ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการสื่อสารในรูปแบบการเผชิญหน้ากัน ซึ่งทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถสังเกตปฏิกิริยาที่แสดงออกซึ่งกันและกันได้ และสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบกลับได้ในทันทีทันใด

พฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิก หมายถึง การแสดงออกของสมาชิกในด้านที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารทางวาจา เช่น การสื่อสารด้วยคำพูด หรือเป็นการสื่อสารโดยใช้อักษรวิดิ เช่น การสื่อสารโดยการเขียน หรือพิมพ์ หรือการใช้วัจนภาษาในการสื่อสาร เช่น การแสดงออกโดยท่าทางให้อีกฝ่ายรับรู้ในระหว่างการอยู่ร่วมกันฉันท์สมาชิก พฤติกรรมการสื่อสารนี้วัดจากปริมาณการสื่อสารภายในครอบครัว

อำนาจการตัดสินใจในครอบครัว หมายถึง ความสามารถของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งได้แก่ สมาชิกหรือภรรยา ที่จะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของคู่สมรสของตน ในอันที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมตามความประสงค์ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อกิจครอบครัว และต่อสมาชิกทั้งหลายในครอบครัว

การตัดสินใจในครอบครัวของสามีและภรรยา หมายถึง การตัดสินใจระหว่างสามีและภรรยา เพื่อให้มีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้งในปัจจุบันและที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กิจครอบครัว หมายถึง สิ่งที่ต้องกระทำภายในครอบครัว เช่น การจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย การวางแผนครอบครัว (การคุมกำเนิด/การกำหนดจำนวนสมาชิก) สุขภาพ อาชีพ การงาน การเงิน การเลือกซื้อสิ่งของ เครื่องใช้ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในครัวเรือน การดูแลเลี้ยงดูบุตร ปัญหาความขัดแย้งและการลดความขัดแย้ง การท่องเที่ยวและสันทนาการ สังคม และเครือญาติ เป็นต้น

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามและคู่สมรส

การศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม และระดับการศึกษาของคู่สมรส

ระยะเวลาการสมรส หมายถึง จำนวนปีที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทำการสมรสมาแล้วนับถึงปัจจุบัน

อาชีพ หมายถึงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นรับจ้าง อาชีพทางธุรกิจ เช่น ค้าขาย กิจการส่วนตัว พนักงานรัฐวิสาหกิจ ทหาร ตำรวจ รับราชการ รับจ้างทั่วไป ลูกจ้างแรงงาน พนักงานบริษัทเอกชน วิชาชีพอิสระ เช่น สถาปนิก ศิลปิน วิศวกร แม่บ้าน พ่อบ้าน เกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารและสื่อสารระหว่างบุคคลในครอบครัวกับการตัดสินใจของสามีภรรยาที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร โดยใช้การทดสอบแนวความคิดและทฤษฎีต่างประเทศเป็นกรอบในการศึกษา เพื่อหาข้อสรุปทางความคิดที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัว สามารถนำไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการสื่อสารและการใช้สื่อเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่สมรสต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย